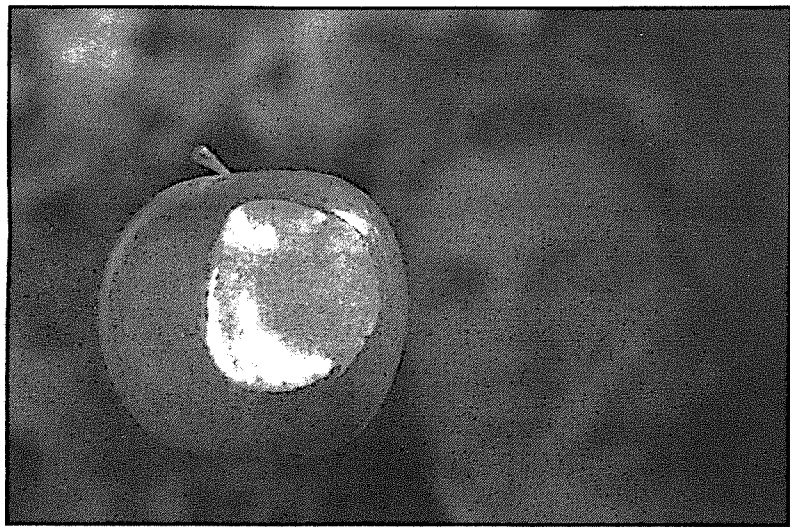

Mokslotyros raida Lietuvoje XX a. antrojoje pusėje – XXI a. pradžioje

Prof. Ona Voverienė

Mokslotyros problemomis Lietuvoje pradėta domėtis septyniadešimtųjų metų pabaigoje.

Tuo metu mokslotyra tapo viena patraukliausių mokslų krypčių Sovietų Sąjungoje, JAV, VDR, MA, VFR, Vengrijoje, Čekoslovakijoje, Lenkijoje, Rumunijoje, Bulgarijoje; vyko tarptautinės konferencijos, simpoziumai, kongresai; pradėjo kurtis mokslotyros krypties institutai, skyriai, MA skyriai Latvijoje, Baltarusijoje, net mokslinio tyrimo institutai Kinijoje. Tarybų Sąjungoje stambus mokslotyros skyrius buvo įkurtas Ukrainos TSR MA Kibernetikos institute, TSRS MA Gamtos ir technikos mokslų institute, akademiškuose ekonomikos institutuose Maskvoje, Novosibirske, Minske, prie Filosofijos katedros Rostovo prie Dono universitete, Sąjunginiame medicininės mokslinės informacijos institute ir jo filialuose Leningrade, Kijeve, Alma-Atoje ir kt.

Mokslotyros idėjų plitimui Lietuvoje didelės reikšmės turėjo D. Bernalo monografija „Socialinės mokslų funkcijos“ (Londonas, 1939), išversta į rusų kalbą 1965 metais; G. Dobrovo monografija „Mokslas apie mokslą“ (Kijevas, 1966); Lietuvą pasiekusi Vakarų mokslininkų knyga – straipsnių rinkinys „The Science of Science“ (N.Y., 1963), išversta į rusų kalbą 1966 m.; ypač didelį susidomėjimą sukėlė mokslų revoliucionieriaus Tomo Kuno monografija „Koperniko revoliucija“ (The Copernicus Revolution: Planetary Astronomy in the Development of Western Thought. By Thomas Kuhn. – New York: Vintage Books, 1957 – 297 p.). Tais pačiais 1966 metais išversta į rusų kalbą D. Praiso studija „Little Science. Big Science“ (1963). Tačiau didžiausią susidomėjimą, tikrą revoliuciją ir jausmų audrą Lietuvos mokslininkų sociume sukėlė V. Nalimovo ir Z. Mulčenko knyga „Mokslometrija“ (M., 1969). Tais pačiais metais Lietuvoje įvykęs simpoziumas „Dokumentalistika ir mokslotyra“, kuriame dalyvavo ir garsiausi tuo metu Sovietų Sąjungos mokslininkai G. Dobrovas, jo bendražygis A. Korenojus ir monografijos „Mokslometrija“ autoriai

V. Nalimovas ir Z. Mulčenko, buvo ta riba, po kurios mokslotyros kryptis Lietuvoje pradėjo sparčiai vystytis.

G. Dobrovas tada mokslotyra apibrėžė kaip mokslų kryptį, kurios pagrindiniai uždaviniai yra išsiaiškinti mokslų sistemų funkcionavimo būklę, nustatyti jų silpnąsias ir taisytinias vietas, ruošti rekomendacijas jų patbulinimui, prognozuoti naujų mokslų krypčių atsiradimą ir jas skatinti, kurti mašininis mokslų krypties prognozavimo metodus (Voverienė O., Dagytė I. Mokslotyros raida Lietuvoje 1969-1989 metais. – V., 1990).

A. Korenojus savo pranešime kalbėjo apie mokslinių dokumentų tarpusavio ryšių nustatymą, panaudojant mokslinių citatų metodą. Jo nuomone, citatos – tai mokslinės publikacijos įtakos naujo mokslinio dokumento atsiradimui ženklas, o citatų tinklai – paaiškina mokslų daugybę reiškinių – naujų kartų mokslų laimėjimų ryšį su ankstesnių kartų moksliniais tyri-

mais, tarptautinius mokslininkų ryšius, nematomus mokslininkų koledžus, dirbančius toje pačioje kryptyje, idėjų kelią nuo jų atsiradimo iki pat jų realizavimo gamyboje ir t.t.

V. Nalimovas ir Z. Mulčenko simpoziume pateikė mokslotyros struktūrinės dalies – jo metodologijos – mokslometrijos teorinius pagrindus, paaiškino jos galimybes mokslų istorijai tirti bei naujų mokslinių krypčių atsiradimui prognozuoti; ty krypties gyvybingumui nustatyti patikslino mokslų raidos informacinį modelį, pagal kurį mokslas – tai pati save organizuojanti sistema, valdoma savų informacijos srautų, bet ne išorinės aplinkos, kuri gali būti palanki ar nepalanki mokslų raidai, tačiau jos nevaldo.

Taigi simpoziume lietuviams buvo pateikta visa mokslotyros mokslometrijiški tyrimų programa, prie kurios tik reikėjo prisėsti, ją susižavėti ir nedelsiant imtis jos realizavimo. Lietuvos spaudoje iki 1970 metų pasirodė 155 straipsniai, programiniai strateginiai ir eksperimentinių tyrimų rezultatai, naudojant mokslometriškus – matematinis ir statistinius metodus. Idėjų raidą ir tyrimų aprašymus pateikėme jau minėtoje knygoje „Mokslotyros raida Lietuvoje 1969-1989 metais“.

Šio straipsnio tikslas kitoks – parodyti mokslotyros tyrimų kryptis, kurios susiformavo Lietuvoje per kelis dešimtmečius ir paaiškinti, kodėl vis dėlto mokslotyra taip ir neįgijo Lietuvos mokslų pilietinių teisių, taip ir liko tik mokslininkų entuziastų visuomenininkų tyrimų laukų?

Mokslotyros raida Lietuvoje 1960-1970 metais

Bet kurioje mokslų šakoje rai doje pirmosios jo kregždutės parskrenda ne į mokslininkų laboratorijas ir į institutus, o į bibliotekas. Taip ir Lietuvoje. Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos fonduose mokslotyros pobūdžio darbų atsirado jau šešiasdešimtųjų metų pabaigoje.

Pati pirmoji mokslotyros pobūdžio knyga, tiesianti kelią mokslinei techninei revoliucijai Lietuvoje, buvo I. Adabaševos knyga „Zmonijos laimei“ apie mokslų ir technikos laimėjimus pasaulyje ir jo perspektyvas. Ji buvo išversta iš rusų kalbos, parašyta patraukliai, akino jaunimą siekti mokslų aukštumų technikos ir technologijų srityse, nes tuo metu Lietuvoje kaip tik tos kryptys buvo net nelaikomos mokslu, o tik inžinerijos sritimis (Adabaševos I. I. Žmonijos laimei. – V., 1959).

Panašaus pobūdžio buvo ir K. Berkovos knyga, irgi išversta iš rusų kalbos, „Mokslų didvyriai ir kankiniai“ (V., 1960). Knyga iki šiol neprarado aktualumo ir vertėtų nuo jos nušluostyti užmaršties dulkes ir ją rekomenduoti talentingam jaunimui, dar besimokančiam vidurinėse mokyklose ir svajojančiam rinktis mokslininko kelią.

Mokslotyros raida Lietuvoje tada vyravo vertimai iš rusų kalbos ir originali literatūra rusų kalba. Bendrame mokslotyros informacijos sraute literatūra rusų kalba tada sudarė 18,7 proc.

Dešimtmečio antrojoje pusėje, jau pasirodžius straipsnio pradžioje minėti Vakarų ir garsiausių Rytų mokslininkų literatūrai, aktyviai savo straipsnius mokslotyros tematika pradėjo publikuoti tada buvęs Lietuvos TSR MA prezidentas Juozas Matulis, Algirdas Žukauskas, Jonas Samaitis, Edmundas Džiavečka. Savo straipsnius jie publikavo ne tik lietuviškai, bet ir rusiškai bei lenkiškai laikraščiuose „Sovietskaja Litva“ ir „Czerwony Sztandar“ ir kitakalbė mokslotyros literatūros srautą tuo metu padidino iki 30,3 procentų. Tada jau, matyt, ir buvo pradėtas Lietuvos mokslų rusifikacijos procesas.

Ypač daug dėmesio tada buvo skiriama išradybai ir racionalizacijai. Straipsniai ta tema buvo publikuojami žurnale „Mokslas ir technika“ ir jų dalis bendrame mokslotyros literatūros sraute sudarė 21,3 proc. Šioje kryptyje pirmiausia atsirado ir knygos. Jau 1963 metais buvo išleista Petro Kasperavičiaus parengta knyga „Patentų

mokslas. Paskaitų konspektas“ (K., 1963)

Antrąją tada labai populiarią mokslotyros kryptį tapo protinio darbo organizavimas. Šioje kryptyje daugiausia straipsnių paskelbė prof. Andrius Novodvorskis, pasirodė daug verstinės literatūros, ypač garsaus mokslinės kūrybos psichologo I. Migdalo ir kitų autorių; šioje kryptyje produktyviai dirbo Vilniaus universiteto dėstytojas Algirdas Kancleris ir kiti mokslininkai.

Mokslotyros literatūros srautas pasipildė gausybe publikacijų apie Lietuvos TSR mokslų akademiją, jos veiklos organizavimą, struktūrą, uždavinius, planus, jų realizavimą, akademių institutų veiklą ir t. t. Šioje kryptyje daugiausia straipsnių publikavo pats MA prezidentas Juozas Matulis, A. Žukauskas, Jonas Samaitis, Kazimieras Meškauskas, A. Kasulaitis, Juozas Jurginis.

Populiaria kryptimi, sulaukusia 12 publikacijų, tapo mokslų tyrimo darbo organizavimas pramonėje. Šioje kryptyje irgi didžiąją dalį publikacijų paskelbė A. Žukauskas, J. Samaitis, G. Marčiukaitis, G. Radzevičius, S. Jankauskas, B. Blažys, V. Keras. Mokslų sąjungą su gamyba pradėta vadinti mokslu ir technikos pažanga (R. Jusionis, G. Marčiukaitis). Apie mokslų ir technikos pažangos skatinimo būtinybę prabilo net pats KP CK sekretorius A. Šniečkus ir MA prezidentas J. Matulis.

Mokslotyros istorijoje šis jos raidos periodas yra reikšmingas tuo, kad kaip tik tuo laikotarpiu Lietuvoje pradėjo formuotis pati mokslotyra – jos pagrindinių tyrimo krypčių užuomazgos:

1) mokslotyros teorija (Kazys Daukšas. Ir apie mokslą – mokslas // Gimtasis kraštas. – 1969 m., rugpjūčio 21 d.; I. Jurna. Mokslas taria pats save // Komjaunimo tiesa. – 1968 m., rugsėjo 28 d.);

2) mokslotyros metodologija – mokslometrija (Stasys Poškus. Mokslometrija // Mokslas ir technika. – 1969 m., Nr. 12, p. 34-35; Kazimieras Daukšas. Modelių galia // Mokslas ir gyvenimas. – 1967 m., Nr. 9, p. 8-9);

3) mokslinės informacijos, tada vadinamos informatika, teorija, istorija, metodika ir organizavimas, mokslų tyrimų darbų mokslu ir gamyboje informacinis aptarnavimas (J. Zujus, S. Radzevičienė, S. Poškus, Z. Kirkllys);

4) mokslų sociologija (Mudis Šalkauskas, Juozas Šiupšinskas, Algirdas Žukauskas);

5) mokslų vadyba (Juozas Matulis, J. Amaitis, Algirdas Žukauskas);

6) futurologija – mokslų raidos prognozavimas (Algimantas Mitrikas).

Daugiausia tada publikacijų buvo paske'bta žurnale „Mokslas ir technika“ – 16,7 proc. bendro jų srauto; „Mokslas ir gyvenimas“ paskelbė 9 proc. publikacijų; kitos publikacijos pasirodė

„Liaudies ūkyje“ ir įvairiuose laikraščiuose.

Antrajame mokslotyros raidos Lietuvoje dešimtyje 1970-1980 metais dalis tyrimų buvo realizuojama, dalis tęsiama; atsirado naujos kryptys ir nauji autorių vardai.

Mokslotyros raida Lietuvoje 1970-1980 metais

Tais metais Lietuvoje publikuoti 383 mokslotyros darbai. Daugiausia jų kavo žurnalai „Mokslas ir technika“ (20,4 proc. bendro publikacijų skaičiaus) ir „Mokslas ir gyvenimas“ (8,6 proc.). Mokslotyros darbus pradėjo publikuoti deminiai „Mokslų gretos“, nalai „Jaunimo gretos“, „Tiesa“, „Komjaunimo tiesa“, net rajoniniai laikraščiai. rado pirmieji mokslotyros darbai: A. Tytmono „Mokslas tyrinėja pats save“ (V., 1970); J. Zujaus „Mokslinės informacijos vaidmuo šiuolaikinėje revoliucijoje“ (V., 1970); M. Šubo „Struktūrinė mokslinė revoliucija ir jos socialinės pasekmės“ (1970); E. Skrickienės „Kam litotechnikos instituto patiriant gamybos mokslinio darbus“ (V., 1973); S. K. „Mokslų ir technikos pažangos prognozavimo uždaviniai“ (1973); S. Melnikienės „Mokslų ir technikos pažangos valdymas“ (V., 1973); dvi J. Samaičio knygos „Lietuvos mokslas“ (V., 1973) anglų ir vokiečių kalbomis. Straipsnių rinkinys „Išradimų tentavimas užsienyje“ (V., 1973); A. Navicko „Materialinis mokslinio tyrimo organizavimas“ (V., 1975); J. Čepo „Techninės kūrybos procesas“ (V., 1975); P. Kasperavičiaus knygos „Išradyba ir patentavimas“ (V., 1976) ir „Patentavimas ir technika“ (V., 1976); A. J. „Standartizacija“ (K., 1977); A. Tredakos „Išradybos terminų žodynas“ (V., 1979); P. Staniko „Mokslų ir technikos pažangos valdymas“ (V., 1978); A. Tupčiauskos „Lietuvos mokslų ir gamtos mokslų sąsajos“ (V., 1978); R. V. „Klaidūs alchemijos sauliai“ (V., 1978); A. D. „Mokslų ir gamtos mokslų integravimas“ (V., 1978); P. Slavėno ir kt. „Mokslų istorijos Lietuvoje“ (1980); autorių kolektyvo „Mokslų ir gamtos mokslų sąsajos Baltijos šalyse“ (V., 1980); P. „Mokslinis techninis mokslų mokymas“ (V., 1980).

Kaip ir pirmajame mokslotyros raidos etape Lietuvoje, šiame, publikacijų sraute deminiai buvo sutinkamos mokslotyros institucijų vadovų pavardės: Juozas Matulis, Algirdas Žukauskas, Jono Samaičio, P. Slavėno, J. J. viai mokslotyros klausimus straipsnius pradėjo publikuoti Atsirado naujų aktyvių autorių pavardžių: R. Karolis, R. Martinkus, A. Liekis, Krikštopaitis, K. Vaitkevičius, Januškevičius ir kt.

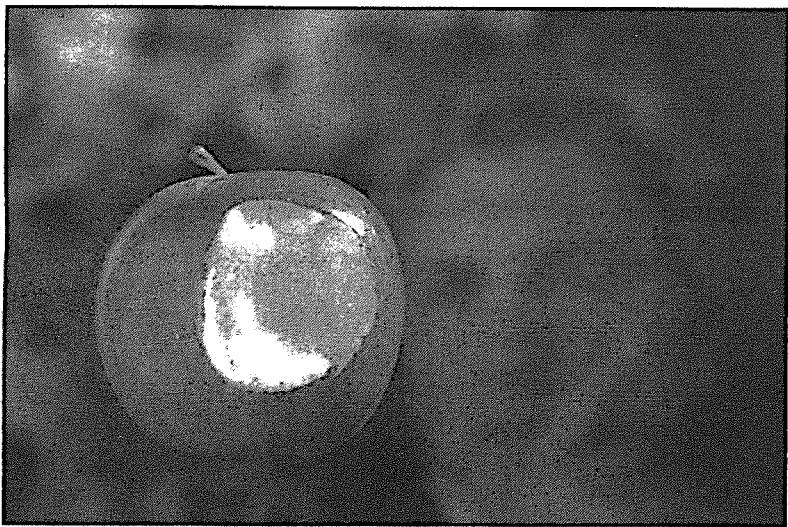
Nukeliai

Mokslotyros raida Lietuvoje XX a. antrojoje pusėje – XXI a. pradžioje

Prof. Ona Voverienė

Mokslotyros problemomis Lietuvoje pradėta domėtis septyniadešimtųjų metų pabaigoje.

Tuo metu mokslotyra tapo viena patraukliausių mokslų krypčių Sovietų Sąjungoje, JAV, VDR, VFR, Vengrijoje, Čekoslovakijoje, Lenkijoje, Rumunijoje, Bulgarijoje; vyko tarptautinės konferencijos, simpoziumai, kongresai; pradėjo kurtis mokslotyros krypties institutai, skyriai, MA skyriai Latvijoje, Baltarusijoje, net mokslinio tyrimo institutai Kinijoje. Tarybų Sąjungoje stambus mokslotyros skyrius buvo įkurtas Ukrainos TSR MA Kibernetikos institute, TSRS MA Gamtos ir technikos mokslų institute, akademiškuose ekonomikos institutuose Maskvoje, Novosibirske, Minske, prie Filosofijos katedros Rostovo prie Dono universitete, Sąjunginiame medicininės mokslinės informacijos institute ir jo filialuose Leningrade, Kijeve, Alma-Atoje ir kt.

Mokslotyros idėjų plitimui Lietuvoje didelės reikšmės turėjo D. Bernalo monografija „Socialinės mokslų funkcijos“ (Londonas, 1939), išversta į rusų kalbą 1965 metais; G. Dobrovo monografija „Mokslas apie mokslą“ (Kijevas, 1966); Lietuvą pasiekusi Vakarų mokslininkų knyga – straipsnių rinkinys „The Science of Science“ (N.Y., 1963), išversta į rusų kalbą 1966 m.; ypač didelį susidomėjimą sukėlusios mokslų revoliucionieriaus Tomo Kuno monografija „Koperniko revoliucija“ (The Copernicus Revolution: Planetary Astronomy in the Development of Western Thought. By Thomas Kuhn. – New York: Vintage Books, 1957 – 297 p.). Tais pačiais 1966 metais išversta į rusų kalbą D. Praisio studija „Little Science. Big Science“ (1963). Tačiau didžiausią susidomėjimą, tikrą revoliuciją ir jausmų audrą Lietuvos mokslininkų sociume sukėlė V. Nalimovo ir Z. Mulčenkos knyga „Mokslometrija“ (M., 1969). Tais pačiais metais Lietuvoje įvykęs simpoziumas „Dokumentalistika ir mokslotyra“, kuriame dalyvavo ir garsiausi tuo metu Sovietų Sąjungos mokslininkai G. Dobrovas, jo bendražygis A. Korenojus ir monografijos „Mokslometrija“ autoriai

V. Nalimovas ir Z. Mulčenko, buvo ta riba, po kurios mokslotyros kryptis Lietuvoje pradėjo sparčiai vystytis.

G. Dobrovas tada mokslotyra apibrėžė kaip mokslų kryptį, kurios pagrindiniai uždaviniai yra išsiaiškinti mokslų sistemų funkcionavimo būklę, nustatyti jų silpnąsias ir taisytinias vietas, ruošti rekomendacijas jų patobulinimui, prognozuoti naujų mokslų kryptų atsiradimą ir jas skatinti, kurti mašininis mokslų kryptų prognozavimo metodus (Voverienė O., Dagytė I. Mokslotyros raida Lietuvoje 1969-1989 metais. – V., 1990).

A. Korenojus savo pranešime kalbėjo apie mokslininkų dokumentų tarpusavio ryšių nustatymą, panaudojant mokslininkų citatų metodą. Jo nuomone, citatos – tai mokslinės publikacijos įtakos naujo mokslinio dokumento atsiradimui ženklas, o citatų tinklai – paaiškina mokslų daugybę reiškinių – naujų kartų mokslų laimėjimų ryšį su ankstesnių kartų moksliniais tyri-

mais, tarptautinius mokslininkų ryšius, nematomus mokslininkų koledžius, dirbančius toje pačioje kryptyje, idėjų kelią nuo jų atsiradimo iki pat jų realizavimo gamyboje ir t.t.

V. Nalimovas ir Z. Mulčenko simpoziume pateikė mokslotyros struktūrinės dalies – jo metodologijos – mokslometrijos teorinius pagrindus, paaiškino jos galimybes mokslų istorijai tirti bei naujų mokslinių kryptų atsiradimui prognozuoti; tų kryptų gyvybingumui nustatyti patikslino mokslų raidos informacinį modelį, pagal kurį mokslas – tai pati save organizuojanti sistema, valdoma savų informacijos srautų, bet ne išorinės aplinkos, kuri gali būti palanki ar nepalanki mokslų raidai, tačiau jos nevaldo.

Taigi simpoziume lietuviams buvo pateikta visa mokslotyros programą, prie kurios tik reikėjo prisėsti, ja susižavėti ir nedelsiant imtis jos realizavimo. Lietuvos spaudoje iki 1970 metų pasirodė 155 straipsniai, programiniai strateginiai ir eksperimentinių tyrimų rezultatai, naudojant mokslometriškus – matematinis ir statistinius metodus. Idėjų raidą ir tyrimų aprašymus pateikėme jau minėtoje knygoje „Mokslotyros raida Lietuvoje 1969-1989 metais“.

Šio straipsnio tikslas kitoks – parodyti mokslotyros tyrimų kryptis, kurios susiformavo Lietuvoje per kelis dešimtmečius ir paaiškinti, kodėl vis dėlto mokslotyra taip ir neįgijo Lietuvos moksle pilietinių teisių, taip ir liko tik mokslininkų entuziastų visuomenininkų tyrimų laukų?

Mokslotyros raida Lietuvoje 1960-1970 metais

Bet kurioje mokslų šakos raidoje pirmosios jo kregždutės paskrenda ne į mokslininkų laboratorijas ir į institutus, o į bibliotekas. Taip ir Lietuvoje. Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos fonduose mokslotyros pobūdžio darbų atsirado jau šešiasdešimtųjų metų pabaigoje.

Pati pirmoji mokslotyros pobūdžio knyga, tiesianti kelią mokslinei techninei revoliucijai Lietuvoje, buvo I. Adabaševos knyga „Žmonijos laimei“ apie mokslų ir technikos laimėjimus pasaulyje ir jo perspektyvas. Ji buvo išversta iš rusų kalbos, parašyta patraukliai, akino jaunimą siekti mokslų aukštumų technikos ir technologijų srityse, nes tuo metu Lietuvoje kaip tik tos kryptys buvo net nelaikomos mokslu, o tik inžinerijos sritimis (Adabaševos I. I. Žmonijos laimei. – V., 1959).

Panašaus pobūdžio buvo ir K. Berkovos knyga, irgi išversta iš rusų kalbos, „Mokslų didvyriai ir kankiniai“ (V., 1960). Knyga iki šiol neprarado aktualumo ir vertėtų nuo jos nušluostyti užmaršties dulkes ir ją rekomenduoti talentingam jaunimui, dar besimokančiam vidurinėse mokyklose ir svajojančiam rinktis mokslininko kelią.

Mokslotyros raida Lietuvoje tada vyravo vertimai iš rusų kalbos ir originali literatūra rusų kalba. Bendrame mokslotyros informacijos sraute literatūra rusų kalba tada sudarė 18,7 proc.

Dešimtmečio antrojoje pusėje, jau pasirodžius straipsnio pradžioje minėtai Vakarų ir garsiausių Rytų mokslininkų literatūrai, aktyviai savo straipsnius mokslotyros tematika pradėjo publikuoti tada buvęs Lietuvos TSR MA prezidentas Juozas Matulis, Algirdas Žukauskas, Jonas Samaitis, Edmundas Džiavečka. Savo straipsnius jie publikavo ne tik lietuviškai, bet ir rusiškai bei lenkiškai laikraščiuose „Sovietskaja Litva“ ir „Czerwony Sztandar“ ir kitakalbį mokslotyros literatūros srautą tuo metu padidino iki 30,3 procentų. Tada jau, matyt, ir buvo pradėtas Lietuvos mokslų rusifikacijos procesas.

Ypač daug dėmesio tada buvo skiriama išradybai ir racionalizacijai. Straipsniai ta tema buvo publikuojami žurnale „Mokslas ir technika“ ir jų dalis bendrame mokslotyros literatūros sraute sudarė 21,3 proc. Šioje kryptyje pirmiausia atsirado ir knygos. Jau 1963 metais buvo išleista Petro Kasperavičiaus parengta knyga „Patentų

mokslas. Paskaitų konspektas“ (K., 1963)

Antrąją tada labai populiarią mokslotyros kryptimi tapo protinio darbo organizavimas. Šioje kryptyje daugiausia straipsnių paskelbė prof. Andrius Novodvorskis, pasirodė daug verstinės literatūros, ypač garsaus mokslinės kūrybos psichologo I. Migdalo ir kitų autorių; šioje kryptyje produktyviai dirbo Vilniaus universiteto dėstytojas Algirdas Kancleris ir kiti mokslininkai.

Mokslotyros literatūros srautas pasipildė gausybe publikacijų apie Lietuvos TSR mokslų akademiją, jos veiklos organizavimą, struktūrą, uždavinius, planus, jų realizavimą, akademiškus institutų veiklą ir t. t. Šioje kryptyje daugiausia straipsnių publikavo pats MA prezidentas Juozas Matulis, A. Žukauskas, Jonas Samaitis, Kazimieras Meškauskas, A. Kasulaitis, Juozas Jurginis.

Populiaria kryptimi, sulaukusia 12 publikacijų, tapo mokslų tyrimo darbo organizavimas pramonėje. Šioje kryptyje irgi didžiąją dalį publikacijų paskelbė A. Žukauskas, J. Samaitis, G. Marčiukaitis, G. Radzevičius, S. Jankauskas, B. Blažys, V. Keras. Mokslų sąjunga su gamyba pradėta vadinti mokslu ir technikos pažanga (R. Jusonis, G. Marčiukaitis). Apie mokslų ir technikos pažangos skatinimo būtinybę prabilo net pats KP CK sekretorius A. Sniečkus ir MA prezidentas J. Matulis.

Mokslotyros istorijoje šis jos raidos periodas yra reikšmingas tuo, kad kaip tik tuo laikotarpiu Lietuvoje pradėjo formotis pati mokslotyra – jos pagrindinių tyrimo kryptų užuomazgos:

1) mokslotyros teorija (Kazys Daukšas. Ir apie mokslą – mokslas // Gimtasis kraštas. – 1969 m., rugpjūčio 21 d.; I. Jurna. Mokslas tiria pats save // Komjaunimo tiesa. – 1968 m., rugsėjo 28 d.);

2) mokslotyros metodologija – mokslometrija (Stasys Poškus. Mokslometrija // Mokslas ir technika. – 1969 m., Nr. 12, p. 34-35; Kazimieras Daukšas. Modelių galia // Mokslas ir gyvenimas. – 1967 m., Nr. 9, p. 8-9);

3) mokslinės informacijos, tada vadinamos informatika, teorija, istorija, metodika ir organizavimas, mokslų tyrimų darbų moksle ir gamyboje informacinis aptarnavimas (J. Zujus, S. Radzevičienė, S. Poškus, Z. Kirklis);

4) mokslų sociologija (Mudis Šalkauskas, Juozas Šiupsinskas, Algirdas Žukauskas);

5) mokslų vadyba (Juozas Matulis, J. Amaitis, Algirdas Žukauskas);

6) futurologija – mokslų raidos prognozavimas (Algimantas Mitrikas).

Daugiausia tada publikacijų buvo paske'bta žurnale „Mokslas ir technika“ – 16,7 proc. bendro jų srauto; „Mokslas ir gyvenimas“ paskelbė 9 proc. publikacijų; kitos publikacijos pasirodė

„Liaudies ūkyje“ ir įvairiuose laikraščiuose.

Antrajame mokslotyros raidos Lietuvoje dešimtmetyje 1970-1980 metais dalis tyrimų buvo realizuojama, dalis tęsiama; atsirado naujos kryptys ir nauji autorių vardai.

Mokslotyros raida Lietuvoje 1970-1980 metais

Tais metais Lietuvoje publikuoti 383 mokslotyros tyrimų darbai. Daugiausia jų buvo žurnale „Mokslas ir technika“ (20, 4 proc. bendro publikacijų skaičiaus) ir „Mokslas ir gyvenimas“ (8,6 proc.). Mokslotyros darbus pradėjo publikuoti deminiai „Mokslų darbai“, „Jaunimo gretos“, „Tiesa“, „Komjaunimo tiesa“, net rajoniniai laikraščiai.

radė pirmieji mokslotyros darbai: A. Tytmono „Liaudies ūkyje pats save“ (V., 1970); J. Zujaus „Mokslinės informacijos vaidmuo šiuolaikinėje mokslinėje techninėje revoliucijoje“ (V., 1970); M. Šubo „Sociologiniai mokslų ir technikos ryšiai“ (V., 1970); E. Skrickienės „Kaukolitechnikos instituto patirtis organizant gamybą mokslu ir technika“ (V., 1973); S. Kabanos „Mokslų ir technikos pažangos prognozavimo uždaviniai“ (V., 1973); S. Melnikienės „Mokslų ir technikos pažangos valdymas“ (V., 1973); dvi J. Samaičio knygos „Lietuvos mokslas“ (V., 1973) anglų ir vokiečių kalbomis.

„Lietuvos mokslas“ (V., 1973) anglų ir vokiečių kalbomis. Straipsnių rinkinys „Mokslas ir technika užsienyje“ (V., 1973) A. Navicko „Materialinis mokslų tyrimo organizavimas“ (V., 1975), J. Cepulio „Techninės kūrybos procesas“ (V., 1975); P. Kasperavičiaus knygos „Išradyba ir patentavimas“ (V., 1976) ir „Patentavimas“ (V., 1976); A. Jankausko ir R. Stasiūno „Standardizacija“ (K., 1977); A. Trečiūno „Išradybos terminų žodynas“ (V., 1979); P. Staniko „Mokslų ir technikos pažangos valdymas“ (V., 1978); A. Tupčiauskos „Mokslų ir gamybos integravimas“ (V., 1978); P. Slavėno ir kt. „Mokslų istorijos Lietuvoje“ (V., 1980); autorių kolektyvo „Mokslų ir gamtos mokslų istorija Lietuvos šalyje“ (V., 1980); B. Baltijos šalyse“ (V., 1980); P. Baltijos šalyse“ (V., 1980).

„Lietuvos mokslas“ (V., 1973) anglų ir vokiečių kalbomis. Straipsnių rinkinys „Mokslas ir technika užsienyje“ (V., 1973) A. Navicko „Materialinis mokslų tyrimo organizavimas“ (V., 1975), J. Cepulio „Techninės kūrybos procesas“ (V., 1975); P. Kasperavičiaus knygos „Išradyba ir patentavimas“ (V., 1976) ir „Patentavimas“ (V., 1976); A. Jankausko ir R. Stasiūno „Standardizacija“ (K., 1977); A. Trečiūno „Išradybos terminų žodynas“ (V., 1979); P. Staniko „Mokslų ir technikos pažangos valdymas“ (V., 1978); A. Tupčiauskos „Mokslų ir gamybos integravimas“ (V., 1978); P. Slavėno ir kt. „Mokslų istorijos Lietuvoje“ (V., 1980); autorių kolektyvo „Mokslų ir gamtos mokslų istorija Lietuvos šalyje“ (V., 1980); B. Baltijos šalyse“ (V., 1980); P. Baltijos šalyse“ (V., 1980).

„Lietuvos mokslas“ (V., 1973) anglų ir vokiečių kalbomis. Straipsnių rinkinys „Mokslas ir technika užsienyje“ (V., 1973) A. Navicko „Materialinis mokslų tyrimo organizavimas“ (V., 1975), J. Cepulio „Techninės kūrybos procesas“ (V., 1975); P. Kasperavičiaus knygos „Išradyba ir patentavimas“ (V., 1976) ir „Patentavimas“ (V., 1976); A. Jankausko ir R. Stasiūno „Standardizacija“ (K., 1977); A. Trečiūno „Išradybos terminų žodynas“ (V., 1979); P. Staniko „Mokslų ir technikos pažangos valdymas“ (V., 1978); A. Tupčiauskos „Mokslų ir gamybos integravimas“ (V., 1978); P. Slavėno ir kt. „Mokslų istorijos Lietuvoje“ (V., 1980); autorių kolektyvo „Mokslų ir gamtos mokslų istorija Lietuvos šalyje“ (V., 1980); B. Baltijos šalyse“ (V., 1980); P. Baltijos šalyse“ (V., 1980).

„Lietuvos mokslas“ (V., 1973) anglų ir vokiečių kalbomis. Straipsnių rinkinys „Mokslas ir technika užsienyje“ (V., 1973) A. Navicko „Materialinis mokslų tyrimo organizavimas“ (V., 1975), J. Cepulio „Techninės kūrybos procesas“ (V., 1975); P. Kasperavičiaus knygos „Išradyba ir patentavimas“ (V., 1976) ir „Patentavimas“ (V., 1976); A. Jankausko ir R. Stasiūno „Standardizacija“ (K., 1977); A. Trečiūno „Išradybos terminų žodynas“ (V., 1979); P. Staniko „Mokslų ir technikos pažangos valdymas“ (V., 1978); A. Tupčiauskos „Mokslų ir gamybos integravimas“ (V., 1978); P. Slavėno ir kt. „Mokslų istorijos Lietuvoje“ (V., 1980); autorių kolektyvo „Mokslų ir gamtos mokslų istorija Lietuvos šalyje“ (V., 1980); B. Baltijos šalyse“ (V., 1980); P. Baltijos šalyse“ (V., 1980).

„Lietuvos mokslas“ (V., 1973) anglų ir vokiečių kalbomis. Straipsnių rinkinys „Mokslas ir technika užsienyje“ (V., 1973) A. Navicko „Materialinis mokslų tyrimo organizavimas“ (V., 1975), J. Cepulio „Techninės kūrybos procesas“ (V., 1975); P. Kasperavičiaus knygos „Išradyba ir patentavimas“ (V., 1976) ir „Patentavimas“ (V., 1976); A. Jankausko ir R. Stasiūno „Standardizacija“ (K., 1977); A. Trečiūno „Išradybos terminų žodynas“ (V., 1979); P. Staniko „Mokslų ir technikos pažangos valdymas“ (V., 1978); A. Tupčiauskos „Mokslų ir gamybos integravimas“ (V., 1978); P. Slavėno ir kt. „Mokslų istorijos Lietuvoje“ (V., 1980); autorių kolektyvo „Mokslų ir gamtos mokslų istorija Lietuvos šalyje“ (V., 1980); B. Baltijos šalyse“ (V., 1980); P. Baltijos šalyse“ (V., 1980).

„Lietuvos mokslas“ (V., 1973) anglų ir vokiečių kalbomis. Straipsnių rinkinys „Mokslas ir technika užsienyje“ (V., 1973) A. Navicko „Materialinis mokslų tyrimo organizavimas“ (V., 1975), J. Cepulio „Techninės kūrybos procesas“ (V., 1975); P. Kasperavičiaus knygos „Išradyba ir patentavimas“ (V., 1976) ir „Patentavimas“ (V., 1976); A. Jankausko ir R. Stasiūno „Standardizacija“ (K., 1977); A. Trečiūno „Išradybos terminų žodynas“ (V., 1979); P. Staniko „Mokslų ir technikos pažangos valdymas“ (V., 1978); A. Tupčiauskos „Mokslų ir gamybos integravimas“ (V., 1978); P. Slavėno ir kt. „Mokslų istorijos Lietuvoje“ (V., 1980); autorių kolektyvo „Mokslų ir gamtos mokslų istorija Lietuvos šalyje“ (V., 1980); B. Baltijos šalyse“ (V., 1980); P. Baltijos šalyse“ (V., 1980).

„Lietuvos mokslas“ (V., 1973) anglų ir vokiečių kalbomis. Straipsnių rinkinys „Mokslas ir technika užsienyje“ (V., 1973) A. Navicko „Materialinis mokslų tyrimo organizavimas“ (V., 1975), J. Cepulio „Techninės kūrybos procesas“ (V., 1975); P. Kasperavičiaus knygos „Išradyba ir patentavimas“ (V., 1976) ir „Patentavimas“ (V., 1976); A. Jankausko ir R. Stasiūno „Standardizacija“ (K., 1977); A. Trečiūno „Išradybos terminų žodynas“ (V., 1979); P. Staniko „Mokslų ir technikos pažangos valdymas“ (V., 1978); A. Tupčiauskos „Mokslų ir gamybos integravimas“ (V., 1978); P. Slavėno ir kt. „Mokslų istorijos Lietuvoje“ (V., 1980); autorių kolektyvo „Mokslų ir gamtos mokslų istorija Lietuvos šalyje“ (V., 1980); B. Baltijos šalyse“ (V., 1980); P. Baltijos šalyse“ (V., 1980).

„Lietuvos mokslas“ (V., 1973) anglų ir vokiečių kalbomis. Straipsnių rinkinys „Mokslas ir technika užsienyje“ (V., 1973) A. Navicko „Materialinis mokslų tyrimo organizavimas“ (V., 1975), J. Cepulio „Techninės kūrybos procesas“ (V., 1975); P. Kasperavičiaus knygos „Išradyba ir patentavimas“ (V., 1976) ir „Patentavimas“ (V., 1976); A. Jankausko ir R. Stasiūno „Standardizacija“ (K., 1977); A. Trečiūno „Išradybos terminų žodynas“ (V., 1979); P. Staniko „Mokslų ir technikos pažangos valdymas“ (V., 1978); A. Tupčiauskos „Mokslų ir gamybos integravimas“ (V., 1978); P. Slavėno ir kt. „Mokslų istorijos Lietuvoje“ (V., 1980); autorių kolektyvo „Mokslų ir gamtos mokslų istorija Lietuvos šalyje“ (V., 1980); B. Baltijos šalyse“ (V., 1980); P. Baltijos šalyse“ (V., 1980).

„Lietuvos mokslas“ (V., 1973) anglų ir vokiečių kalbomis. Straipsnių rinkinys „Mokslas ir technika užsienyje“ (V., 1973) A. Navicko „Materialinis mokslų tyrimo organizavimas“ (V., 1975), J. Cepulio „Techninės kūrybos procesas“ (V., 1975); P. Kasperavičiaus knygos „Išradyba ir patentavimas“ (V., 1976) ir „Patentavimas“ (V., 1976); A. Jankausko ir R. Stasiūno „Standardizacija“ (K., 1977); A. Trečiūno „Išradybos terminų žodynas“ (V., 1979); P. Staniko „Mokslų ir technikos pažangos valdymas“ (V., 1978); A. Tupčiauskos „Mokslų ir gamybos integravimas“ (V., 1978); P. Slavėno ir kt. „Mokslų istorijos Lietuvoje“ (V., 1980); autorių kolektyvo „Mokslų ir gamtos mokslų istorija Lietuvos šalyje“ (V., 1980); B. Baltijos šalyse“ (V., 1980); P. Baltijos šalyse“ (V., 1980).

Mokslotyros raida Lietuvoje XX a. antrojoje pusėje – XXI a. pradžioje

Prof. Ona Voverienė

Atkelta iš 6 p.

Šiame laikotarpyje daugiau dėmesio buvo skiriama mokslotyros raidai (17,5 proc. publikacijų); mokslotyros raidai ir mokslotyros metodologijos tobulinimui, ypač matematinių metodų taikymui (14,6 proc.); mokslinio tyrimo darbų informaciniam aptarnavimui (12,1 proc.); mokslinio tyrimo darbų ekonominiam pagrindimui (2,4 proc.); mokslotyros teisiniams klausimams (1,5 proc.). Atsirado visiškai nauja kryptis – DMO (darbo mokslinis organizavimas). Jai buvo skirta net 8,6 proc. publikacijų srauto, pradėta plačiai rašyti apie darbo automatizavimo ir mechanizavimo būtinybę. Taigi šiame mokslotyros raidos periode mokslas artėjo su gamyba, ir mokslotyra tapo mokslotyros ir technikos pažangos kūdikiu. Mokslas kuo toliau, tuo labiau buvo technizuojamas ir technikos mokslai tapo viso Lietuvos mokslotyros didžiausia struktūrine dalimi; 54 proc. visų Lietuvos mokslotyros mokslotyros darbų teko technikos mokslams.

Mokslotyros raida Lietuvoje 1980-1990 metais

Mokslotyros ir technikos pažanga tuo laikotarpiu tapo svarbiausia mokslotyros tyrimų kryptimi, jai skirta 41,3 proc. bendro to laikotarpio publikacijų srauto. Daugiausiai šiuo klausimu rašė akad. Juras Požela, Gediminas Marčiukaitis, R. Martinkus, K. Meškauskas, J. Simokaitis, A. Kaminskas, S. Krivickas.

Vienas iš svarbiausių mokslotyros ir technikos pažangos uždavinių buvo laikomas gamybos intensifikavimas, panaudojant mokslotyros laimėjimus. Gamybos intensifikavimo pagrindiniais veiksniais tapo mokslotyros ir gamybos susijusių kūrinių (K. Ragulskis, J. Požela, R. Martinkus, S. Alšauskas, A. Paškevičius, A. Liekis); ūkiskaita (A. Ramanauskas); naujausių kompiuterinių technologijų bei sudėtingų sistemų bei modelių taikymas.

Ziūrint jau iš laiko perspektyvos, mokslotyros raidoje šis dešimtmetis Lietuvoje buvo pats įdomiausias; jame buvo plėtojamos beveik visos mokslotyros kryptys, užuomazgas gamybos pirmame mokslotyros raidos etape. Labiau pradėta domėtis humanitariniais dalykais, mokslotyros sociologija. Kaip ir pirmajame mokslotyros raidos etape, buvo išversta iš rusų ir anglų kalbų J. Golovanovo "Etudai apie mokslotyros" (Sviesa, 1981); amerikiečių mokslotyros Hansas Selje knyga "Nuo svajonės iki atradimo" (Mokslas ir gyvenimas, 1990, Nr. 1-6).

Šio laikotarpio publikacijų sraute mokslotyros sociologijos

straipsniams teko 15,5 proc. Straipsnius publikavo ne tik mokslininkai, bet ir mokslotyros gamybinių organizacijų vadovai, kuriems gerai sekėsi integruoti mokslotyros ir gamybą. Akad. K. Ragulskis ir prof. V. Ragulskienė patys pirmieji Lietuvos spaudoje akcentavo mokslotyros vaidmenį mokslotyros ir technikos pažangoje (Stokojame talentų, ar nemokame jų atskleisti? Kol neturėsime tvirtos mokslotyros politikos, nebus pažangos // Tiesa. – 1989 m., rugsėjo 7 d; Ragulskis K., Ragulskienė V. Ugdymė Lietuvoje intelektą // Mokslas ir gyvenimas. – 1989 m., Nr. 8, p.2). Į šią kryptį įsitraukė akad. Jonas Kubilius, savo straipsniuose reikalavęs mokslotyros asmeninės atsakomybės už jo atliekamus tyrimus ir jų pasekmes gamtai ir visuomenės raidai, filosofas Bronius Kuzmickas, savo straipsniuose reikalavęs mokslotyros artinti prie Lietuvos reikmių, J. Lukoševičius, tyrinėjęs mokslotyros laisvalaikį, A. Žukauskas, rašęs apie mokslotyros ir kolektyvo psichologinį suderinamumą, J. Požela, rašęs apie sunkumus, kuriuos tenka įveikti žmogui, pasirinkus mokslotyros kelią. Kaip tik tuo laikotarpiu pradėtos tyrinėti Lietuvos mokslotyros mokyklos (Lilijana Malcienė, Ona Voverienė, Nijolė Šaduikienė, Birutė Railienė, Giedrė Sasnauskaitė ir kt.).

Neprarado savo aktualumo ir pirmuose dviejuose mokslotyros raidos etapuose buvusi populiariausia mokslotyros kryptis – mokslotyros valdymo ir organizavimo. Jai tenka 12,6 proc. bendro publikacijų srauto. Daugiausia buvo rašoma apie LTSR MA ir akademinį institutų veiklą, jų ryšį su gamyba, sudarytas mokslotyros ir gamybinių sutartis, naujausių technologijų kūrimą ir diegimą gamyboje ir pan. Gana intensyviai straipsnių po straipsnio skelbė akad. J. Matulis, J. Požela, R. Kanapėnas, R. Karazija, Z. Rudzikas, K. Meškauskas, J. Samaitis, V. Redaitis, V. Ulevičius, L. Grinius, A. Liekis ir kt. to meto MA ir akademinį institutų mokslotyros.

Nemažai mokslotyros dėmesio šiame laikotarpyje sulaukė mokslotyros techninės informacijos tarnybos, jų veikla, mokslotyros tyrimo darbų informacinis aptarnavimas, informacinis aprūpinimas, informacinio aptarnavimo efektyvumo vertinimo klausimai. Šioje kryptyje aktyviai dirbo J. Zujus, S. Radzevičienė, R. Tupčiauskas, V. Sabaliauskas, A. Tamošaitienė, L. Vladimirovas, J. Stanevičius, R. Tumėnaitė, G. Kantminaitė, O. Voverienė, Z. Kirklys, Z. Skališius ir kt. Šioje kryptyje buvo paskelbta 8,2 proc. bendro to laikotarpio mokslotyros publikacijų skaičiaus.

Pirmuoju mokslotyros raidos laikotarpiu buvo daug tikėtasi, kad Lietuvoje susiformuos perspektyvi mokslotyros

prognozavimo kryptis. To neatstikto. 1980-1990 metais šioje kryptyje pasirodė tik keletas straipsnių – A. Žukausko, B. Petravičiaus, V. Jankausko, V. Puko, J. Poželos, paskelbtų "Švyturyje", "Jaunimo gretoje", "Tiesoje", "Moksle ir gyvenime", "Moksle ir technikoje" – 2,8 proc. bendro mokslotyros publikacijų skaičiaus.

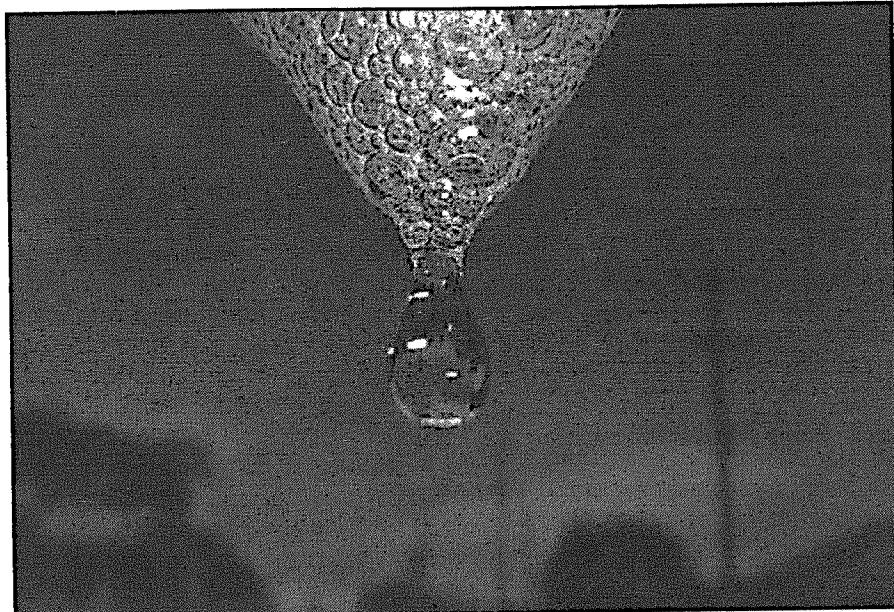
Būtent tuo mokslotyros raidos etapu pasistūmėjo į priekį mokslotyros teorijos tyrimai. A. Tytmonas iš Klaipėdos universiteto žurnale "Problemos" paskelbė studiją "Apie mokslotyros genezę", kuri turėjo duoti impulsą mokslotyros teorijos raidai.

R. Pavilionis mokslotyros teoriją bandė pakreipti į mokslotyros filosofiją taip, kaip tada buvo populiariau Vakaruose (Mokslas, gyvenimas ir filosofija // Mokslas ir gyvenimas – 1984 m., Nr. 4, p. 7-9; 1987 m., Nr. 7, p. 2-3). Vakaruose tuo metu buvo madingos mokslotyros kritinio racionalizmo (K. Poperis, I. Lakatosas), evoliucionistinės epistemologijos – mokslotyros revoliucijų ir paradigmu (T. Kunas) mokslotyros filosofijos kryptys, aktyviai diskutavusios su Rytų dialektinės materialistinės mokslotyros filosofijos atstovais – P. Kopnino mokslotyros grupės nariais. Į šią mokslotyros kryptį savo straipsniais įsitraukė A. Kunčinas, nagrinėjęs mokslotyros teorijų kilmę (Mokslas ir gyvenimas – 1981 m., Nr. 12, p. 6-7); I. Čerņiuvienė ir E. Radzevičienė, nagrinėjusios mokslotyros sąvokas "mokslas" ir "mokslotyros techninė revoliucija"; J. Krištopaitis, bandęs į tą kryptį pažvelgti lyg ir iš šalies (Mokslas ir filosofija netradicinių problemų akivaizdoje // Komunistas – 1988 m., Nr. 1, p. 41-47); V. Valavičius, lygindamas įvairias teorijas, jų atsiradimo prielaidas ir prigimtį. Tačiau ši mokslotyros kryptis vėliau jos pačios gimdytojo buvo apleista, taip ir nesusipėjusi pražysti nei subrendusios mokslotyros krypties žiedais, nei subrandinusi sėklų. Vėliau ji tapo Lietuvos filosofijos mokslotyros sudėtinė dalimi.

Mokslotyros teorijos kontekste R. Karazija išaiškino mokslotyros raidos dėsningumus XX amžiaus antrojoje pusėje – jo įvairių parametrų (publikacijų skaičiaus, asignavimų, referatinių žurnalų, mokslotyros tyrimo įstaigų ir mokslotyros darbuotojų) augimo eksponente dėsnį, kuris anksčiau ar vėliau pereis į logistinę kreivę ir, pasiekęs saturacijos lygmenį, kuri laiką stabilizuos mokslotyros raidos tempus; mokslotyros rangavimo metodą pagal jų produktyvumą, disertacijų augimo tempus (Karazija R. Fizikos raidos dėsningumai. – V., 1973).

Filosofas J. Minkevičius pas-

kelbė keletą teorinių publikacijų apie mokslotyros ir kultūros sąsajas, O. Voverienė ir V. Lukoševičiūtė – apie mokslotyros etikos problemas; O. Voverienė ir Ina Dagytė – mokslotyros ir informatikos tarpusavio ryšius, jų sąsajas ir tyrimų programų bei metodų persipinimą; jos abi – informatikos ir mokslotyros teorijų ryšius (metodologinį aspektą). Paskutinė tema sudomino Lenkijos mokslotyros mokslotyros ir buvo publikuota Krokuvos Jogailos universiteto mokslotyros darbuose, išversta į lenkų kalbą.

Tačiau mokslotyros teorijos kryptis monografinio apibendrinimo nesulaukė, liko atvira ir laikui bėgant, kaip ir mokslotyros filosofijos kryptis Lietuvoje, sunyko, likusi tik mokslotyros tyrinėtojų visuomenininkų tyrimų akiratyje.

Sėkmingesnė buvo mokslotyros metodologijos – mokslotyros metrijos kryptis, kurioje dirbo E. Meškauskas, V. Šeštokas, K. Kavaliauskas, K. Usevičius, V. Liutikas, O. Voverienė. Ši kryptis buvo vainikuota dviem monografijomis: V. Liutiko, V. Šeštoko ir J. Zujaus monografija "Mokslotyros tyrimų pagrindai" (Metodologiniai aspektai) (V., 1987 – 223 p.) ir O. Voverienės knygomis "Informatikos metodologija" (V., 1990), "Bibliometrija" (Matematiniai ir statistiniai metodų taikymas mokslotyros istorijos tyrimuose) (V., 1996).

Mokslotyros istorijos tyrimų kryptis buvo vainikuota A. Pirockino ir A. Šidlausko monografija "Mokslas senajame Vilniaus universitete" (V., 1984); S. Bizulevičiaus monografija "Evoliucinė mintis senajame Vilniaus universitete" (V., 1991); jo paties "Vilniaus universiteto istorijos" dalimi (1976-1979) (Už šią knygą buvo paskirta LSSR valstybinė premija).

Būta ir jaukingų dalykų: kai Lietuvoje jau buvo prasidėjęs tautinis atgimimas ir jau buvo parskridusios Lietuvos Nepriklausomybės pirmosios kregždės – 1987 m. rugpjūčio mitingas prie A. Mickevičiaus paminklo, Trispalvės plevėsavimas gausiuose mitinguose ir Sajūdžio susibūrimuose, atsirado veikėjas M. Šubas, kuris dar primyg-

tinai reikalavo sustiprinti "inžinerinių-techninių darbuotojų dialektinės materialistinės pasaulėžiūros formavimą" (Šubas M. ITD: dialektinės materialistinės pasaulėžiūros formavimosi kryptys // Komunistas. – 1987 m., N 9, p. 47-50).

Lietuvos Nepriklausomybę pasitikome su mokslu, kuri gražiai metaforiškai prof. R. Karazija palygino su priešistoriniu brontozauru – didžiulis kaip kalnas išsipūtęs kūnas (technikos mokslai) ir mažutė nykštukinė galva (humanitariniai ir socialiniai mokslai). Toks vaiz-

das, kaip parodė čia pateikta statistinė analizė, atsispindėjo ir mokslotyros situacijos veidrodyje – mokslotyros publikacijų sraute. Beje, mokslotyros tyrimams per visus tris dešimtmečius nebuvo skirtas finansavimas: viskas, kas vyko toje mokslotyros kryptyje, buvo atliekama laisvu nuo paskaitų laiku, savo asmenine atsakomybe ir, deja, už asmeninius pinigus komandiruotėms, konferencijoms, knygų įsigijimui.

Apie šią mokslotyros situaciją daug rašiau mokslotyros literatūroje, pykau, širdau ir niekaip nesupratau, kodėl LTSR MA prezidentas Juozas Matulis savo straipsniuose rašęs, kad MA būtina įkurti mokslotyros institutą arba bent jau skyrių, o universitetuose – mokslotyros katedras, dėstyti specialius mokslotyros ir mokslotyros istorijos kursus. "Šis priemonių kompleksas galėtų padėti koreguoti mokslotyros evoliucijos kelią" (Matulis J. Mokslotyros evoliucijos kelias // Mokslas ir gyvenimas. – 1985 m., Nr. 10, p. 7-9).

Tik dabar ir tesupratau, kad mokslotyra tada, kaip dabar politinė valdžia, buvo tapusi elitine mokslotyros kryptimi, mokslotyros olimpuose sėdėjusių ponų prerogatyva pagal principą "Ja načalnik, ty durak" (Aš viršininkas – tu kvailys), ir tas "mokslotyros načalnykų" klanas kategoriškai nenorėjo įsileisti į savo tarpą žmonių iš liaudies; ne duok, Dieve, jie praregės ir įgis mokslotyros valdyme žinių ir proto. Deja, ši situacija į nepriklausomos Lietuvos valdžią sugrįžus komunistams nei per nago juodumą nepasikeitė.

B.d.